ПРЕГЕЉ

САЛОН НА МУЗЕЈОТ — ЃУРО САЛАЈ 34

МУЗЕЈ НА СОВРЕМЕНА УМЕТНОСТ

МАРИЈ ПРЕГЕЉ

СКОПЈЕ 15. I. — 31. I. 1967 ГОДИНА

За разбирање, за воспоставување на непосреден контакт со уметничката исповед на сликарот Мариј Прегељ — зашто и современиот ликовен уметник се стреми кон таканареченото ангажирано мнозинство во кој и да е облик — потребно е да се обрне внимание пред сé на два моменти во богатата Прегељова работна биографија. Прво, тоа е точно одреден момент, точно датирано време на сликаровото доживување на н е к о е доба во н е к о ј а средина, всушност повеќе с а м о п о с т о е њ а, физичко егзистирање при секојдневниот напор, во секој момент да ја негира можната смрт; физичко егзистирање исто така како предуслов за запазување на одредена на себе самата доволна психолошка констелација, заради која на сликарот му е можно да истрајува не во улога на ликовен хроничар, туку како аналитичар на сите човечки акции и реакции, кои го подржуваат во борбата за гол егзистентен минимум. Тоа се значи, конкретно, годините на воеnото заробеништво, германското и италијанското — чии непосредни ликовни записи — цртежите се главно изгубени, а останало искуството, кои ги обликувало новите степени на неговата исповедна визија. Предвоениот пејсаж на загрепската школа, односно пејсажот во смисла на таканаречениот обоен реализам останува затоа во својата пасивност зад него, кој се посветил интензивно на човечките фигури, на индивидуални портрети и масовни сцени во логорска средина.

Вториот момент што треба да се наведе, е врзан со продлабочена студија на старогрчката историја при илустрирањето на словенечкиот превод на Хомеровата Илијада и Одисеја. Сликарот во светот на архаиката и класиката си ја исчестил ликовната појавност на човечката фигура, што го претставува — покрај поврзувањето со одредени, во литературата опсежни настани — поедноставениот, но убедлив носител на хуманистичките пораки,

на кого е, како на симбол, предадена со својa безимена, задржана, робустна убавина на самостојното битие, во основа еднакво на боговите (воколку е тоа соодветен збор за споредба на Прегељовата ликовна интерпретација на хеленскиот канон.)

Земајќи ги предвид тие два моменти, потребно е да се следи натамошното Прегељово соопштение. Изгледа дека соопштение е најадекватен израз за секое негово дело (било да е тоа слика, графика, мозаик, таписерија) токму со оглед на својата богата приповедачка и исповедна содржина. Неговото соопштение денес ја претставува уметниковата медитација за човекот или пак смислена синтеза, која израснала, збогатена од искуствата на непосредно доживеаната реалност од една страна, на друга страна пак од становиштето кое го завзел современикот за недостижните идеали на старата култура.

Појдовна точка за човечката фигура, така ,како што веќе само формално ја обработува сликарот, се наоѓа значи, пред сè, во некој вид на класиката, поточно во архитектонскиот пејсаж на урнатини на старогрчката некропола, храмот, римските катакомби. Рационалната психолошка Прегељова анализа на човечката анатомија ја докажува всушност истоветноста на генезата со апсидалните и амфитеатралните архитектонски композиции. Денес ваквиот хуманизиран пејсаж во Прегељовото дело е веќе редок, мислам така доследно аналитички развиен пред гледачот. Во својот творечки процес, уметникот продрел веќе напред: достигнал до монументалните, статички симболи, кои сега му служат пред сè за брзо и едноставно површинско заземање на ликовниот простор; истовремено човечката фигура е во постојан стремеж за нејзината потполна ангажираност, демонстративна откриеност, упорност и одолување низ времето и просторот, во кое таа егзистира, ја преобликувал во амблем — едноставно стиснатата тупаница смело кон висината насочена долна беззаба чељуст — во остра артикулација, која делува во својата анонимност како демонстративен транспарент, како безобзирна, на извалкан ѕид напишана или нацртана парола.

Следното е всушност, веќе крајна последица, суштина на Прегељовата тематска обработка на „трпези“ („омизии“), незаборавениот логорски мотив од периодот меѓу војните, обработка, во која Прегељ, всушност ја раз-

вивал и достигнал врвната точка на порано спомнатата синтеза на своите главни содржински побуди од, во основа така различни времиња и светови. Така хеленските убавци, воени јунаци, се промениле во борци за гол физички опстанок, за парче леб; помпеанското црвенило сѐ повеќе мириса на крв, на реалност, која е со оглед на фабулата навидум скромна, а всушност куп од до крајност откриени односи меѓу луѓето со еднакви можности, во еднаков, безимен простор за постоење — бришани од животот.

Во последните дела сликарот сѐ поинтензивно се продлабочува во психата на таквиот човек, во неговата внатрешна разбиеност, во неговата надворешна распнатост во просторот. Фигурата на мигови станува сѐ поанонимна. При тоа не е толку важна нејзината надворешна карактеризација, што варира, како што е веќе речено, од конвенционалната стилизација до отворената, пластично архитектонска форма или триаглеста маса, која се стреми кон висината со беззабата чељуст. Позначајно е нејзиното прилагодување, да ја именуваме апсолутна ориентација, во безимените, затворени простори, нејзиното анонимно, симболично соопштение, изразена во примарни артикулаци — мама, во бизарни легенди за лебот.

Кој може да ги дополнува секаквите — во началото макар само навидум ограбени внатрешности на просторот, сивоизвалканиот агол, над кој се ниша светилка, покрај реминисценцата на брадатото лице на повратникот од туѓина, од делото на словенечкиот реалист Петковшек, Дома? Во болки свитканата обезглавена (безимена) фигура; таа Прегељова композиција која додуша го носи сакралниот назив Пиета, во толкава мера е проникната со бласфемија колку неговата катедрала во својата антропоморфност односно со контрасно натуралистичко истоветување на мозокот.

Уметникот непрестано зборува за борбата за признавање на основните вредности на човековото достоинство, кое е погодено во неговиот физички опстанок. Тоа е нова, современа варијанта, за да може преку таквиот минимум да ја одреди целта на постоењето на човекот. На таа цел исто така ѝ се посветени сите навидум формални иновации како што се пробите со двојните платна и колажната техника, воведувањето на истоветни низови на одредени облици (наприме глави) во духот на четвртата димензија, која додуша ја забележува филмската камера.

Покрај фигурата, значи, наспоредно со неа, се обликува просторот, што, како што може да се заклучи од досегашното, го поминал степенот од предавање на конкретниот локалитет до сегашната анонимност, било преку негирањето на таканаречената научна перспектива (апсидална композиција), било преку аплицирањето на правиот ренесансен простор во сликата. Од таа анонимност Прегељ доаѓа до ново откритие — до размери, што ги поседуваат боите во своите квалитети и пред сѐ квантитети. Ликовното резонирање, градејќи се на количинските размери на боите, води во апстрактна симболичност. Прегељ на симболиката активно се придржува и ја остварува. Желбата за откривање на антропоморфноста, нејзината генеза, е сега и силно и премногу закотвена во уметниковото искуство, за да би ја изневерил и свесно преминал во апстракција.

Бассин Александер

МАРИЈ ПРЕГЕЉ, сликар и графичар

Роден е 1913 година во Крањ (Словенија). Дипломирал на Уметничката академија во Загреб 1936. Денеска работи како редовен професор на Академијата за ликовни уметности во Љубљана. Студијски патувања во Италија, Париз, Холандија, и Румунија. Покрај со сликарство и графика се бави и со мозаик, фреско сликарство, таписерија, сценографија. Делата му се наоѓаат во многу галерии, музеи, јавни и приватни згради и збирки во земјата и странство.

Адреса: Мариј Прегељ, Вечна пот 33, Љубљана, Југославија.

САМОСТОЈНИ ИЗЛОЖБИ

1952 — Париз
1963 — Љубљана: Модерна галерија
1965 — Букурешт
1966 — Љубљана: Местна галерија
1966 — Bochum (Германија): изложба „Современо југословенско сликарство и скулптура".

ГРУПНИ ИЗЛОЖБИ

Учествувал на многубројни заеднички изложби во земјата и странство меѓу кои:

1937 — Љубљана: изложба на клубот „Неодвисни"

1938 — Белград: Јубилејна пролетна изложба на југословенски уметници

1938 — Марибор: изложба на словенските ликовни уметници

1940 — Љубљана: Јубилејна изложба на словенските уметници
Загреб: Изложба „Современа словенска ликовна уметност"

1953 — Загреб: изложба на југословенското сликарство

1954 — Венеција XXVIII интернационално биенале на ликовните уметности

1955 — Љубљана: I интернационално биенале на графика

1955 — Токио: Биенале

1956 — Амстердам
Венеција: XXIX интернационално биенале на ликовните уметности
Дубровник

1957 — Брисел и Варшава

1958 — Видам, Љубљана, Писто, Ливорно, Загреб, Белград
Њујорк: Guggenheim Muzeum
Синсинати: Биенале на литографија во боја

1959 — Љубљана, Загреб, Венеција, САД,
Schaffhouse: изложба Xylon
Љубљана: III интернационално графичко биенале

1960 — Дубровник, Милано.

1961 — Љубљана: IV интернационално графичко биенале
Белград: I Триенале
Лондон: Tate Gallery
Римини

1962 — во разни места во Италија

1964 — Белград: II Триенале
Чачак: III Меморијал на Надежда Петровиќ

НАГРАДИ

Уметникот Мариј Прегељ добитник е на многубројни награди меѓу кои:

1949, 1958, 1961 добил Левстикова награда за илустрации.
1958 и 1964 Прешернова награда за сликарство.
1959 — награда за уметничка опрема на саемот на книгите во Белград.
1961 II награда на конкурсот за украсување на просториите на Сојузниот Извршен Совет во Белград.
1964 награда на II југословенско триенале во Белград.

ПИЕТА
МЕШАНА ТЕХНИКА 1965

КАТЕДРАЛА
МЕШАНА ТЕХНИКА 1965

ТРИПТИХОН
МЕШАНА ТЕХНИКА 1964

ЛЕГЕНДА ЗА ЛЕБОТ
МЕШ. ТЕХ. И КОЛАЖ 1965

MARIJ PREGELJ — peintre et graveur

Né en 1913 à Kranj (Slovenie). Obtint son diplôme à l'Académie Artistique de Zagreb, 1936. Actuellement il est professeur à l'Académie des Beaux-Arts de Ljubljana. Voyages d'études: Italie, Paris, Hollande, Roumanie etc. S'occupe de peinture, gravure, mosaïque, tapisserie, scénographie On trouve ses oeuvres dans plusieurs musées galeries, maisons privées et publiques, ainsi que dans un grand nombre de collections dans le pays et à l'étranger.

Adresse: Marij Pregelj, Večna pot 33, Ljubljana, Yougoslavie.

EXPOSITIONS INDIVIDUELLES

1952 — Paris
1963 — Ljubljana: Moderna galerija
1965 — Bucarest
1966 — Ljubljana: Mestna calerija
1966 — Bochul (Allemagne): exposition „Peinture et sculpture yougoslaves contemporaines"

EXPOSITIONS COLLECTIVES

Il a participé à plusieurs expositions collectives dans le pays et à l'étranger dont:

1937 — Ljubljana: exposition du club „Neodvisni"
1938 — Belgrade: exposition jubilaire printenière des artistes Yougoslaves
Maribor: exposition des artistes de Slovénie
1940 — Ljubljana: exposition jubilaire des artistes de Slovenie
Zagreb: exposition „Sovremena slovenska likovna umetnost"
1953 — Zagreb: exposition de la peinture yougoslave
1954 — Venise: XXVIIIe Biennale Internationale des Beaux-Arts
1955 — Ljubljana: Ier Biennale Internationale de gravure
1955 — Tokyo: Biennale
1956 — Amsterdam

Venise: XXIXe Biennale Internationale des Beaux-Arts
Dubrovnik
1957 — Bruxelles et Varsovie
1958 — Vidam, Ljubljana, Livourne, Pistoia, Zagreb, Belgrade
New York: Guggenheim Museum
Cincinnati: Biennale de la lithographie en couleurs
1959 — Ljubljana, Zagreb, Venise, États Unis
Schaffhouse: exposition de Xylon
Ljubljana: IIIe Biennale Internationale de gravure
1960 — Dubrovnik, Milan
1961 — Ljubljana: IV Biennale Internationale de gravure
Belgrade: Ier Triennale
Londres: Tate Gallery
Rimini
1962 — Dans plusieurs villes en Italie
1964 — Belgrade: IIe Triennale
Čačak: IIIe Memorial „Nadežda Petrović"

PRIX

L'artiste Marij Pregelj a obtenu plusieurs prix dont:

1949, 1958, 1961 — obtint le prix de Levstik pour des illustrations

1958, 1964 — Obtint le Prix Prešern de peinture

1959 — Prix pour l'arrangement artistique à la foire des livres à Belgrade

1961 — II Prix du concours pour la décoration des salles Conseil Éxectif Fédéral à Belgrade

1964 — Prix à la II Triennale Yougoslave à Belgrade

БИБЛИОГРАФИЈА — BIBLIOGRAPHIE

Stane Mikuž: Razstava kluba „Neodvisnih slovenskih likovnih umetnikov“. Slovenec 25 IX. 1937

K(arel) Dobida: Razstava neodvisnih. Ljubljanski zvon LIX, бр. 9/10, 1939, стр. 511

France Mesesnel: Dve jesenski izložbi Sodobnost 1940 бр. 1/2, стр. 571

K(arel) Dobida: Slovenska umetnost v Zagrebu. Ljubljanski zvon LX, бр. 9/10, 1940, стр. 483

Fran Šijanec: Slovensko slikarstvo in kiparstvo od impresionizma do noveiše dobe. Umetniški zbornik 1, Љубљана 1943, стр. 156, 157

Martin Benčina: Slovenski sodobni umetniki. Umetniški zbornik 1, Љубљана 1943, стр. 253

Каталог од изложбата: Miha Maleš — Marij Pregelj — Maksim Kavčič, Љубљана, Модерна галерија 1950

Asta Znidarčič: Pregelj, Maleš in Kavčič rastavljajo. Ljudska pravica 9. IV. 1950

Luc Menaše: Maleš, Pregelj in Kavčič v Moderni galeriji. Slovenski poročevalec 10. IV. 1950

Stane Mikuž: Iz kaščenašelikovne umetnosti. Delavska enotnost 5. I. 1951.

Luc Menaše: Društvena umetnostna razstava. Slovenski poročevalec 12. V. 1951

K(arel) Dobida: Po razstavi mladinske ilustracije. Ljudska pravica 12. I. 1952

M. Pregelj in B. Kobe razstavljata v Mali galeriji. Slovenski poročevalec 7. VIII. 1952

Stl. (France Stelé): Pregelj Marij. Slovenski biografski leksikon II 8 книга, Љубљана 1952, стр. 486

L. P. Favre: Marij Pregelj: un art impregné de matérialisme. Arts (Parns), br. 391, 26. XII — 1. I. 1953, стр. 8

Fran Šijanec: Marij Pregelj (Obisk v ateljeju). Nova Obzoria (Марибор) VI, бр. 6, 1953, стр. 367—370

Каталог од изложбата: Pola vijeka jugoslavenskog slikarstva 1900—1950 (увод Франце Слеле). Загреб, Модерна галерија 1953

Fr(ance) Stelé: Contemporary painting in Slovenia. The Studio, br. 724, VII, стр. 9

Ljerka Menaše: Petdeset let jugoslovanskega slikarstva 1900—1950. Ljudska pravica — Борба 27. IX. 1953

Каталог од изложбата: Umetnostna razstava (увод Зоран Кржишник) Љубљана, Модерна галерија 1954

Luc Menaše: Razstava petnajstih v Moderni galeriji. Slovenski poročevalec 11. V. 1954

Janez Mesesnel: Petnajst slikarjev in kiparjev v Moderni galeriji. Ljubljanski dnevnik 15. V. 1954

Fran Šijanec- Sodobna slovenska umetnost na razstavi v Moderni galeriji. Ljudska pravica — Borba 23. V. 1954

Vladimir Bartol: Harmoničen barvni in oblikovni kozmos. Razstava petnajstorice v Ljubljani. Primorski dnevnik 23. V. 1954

Каталог од изложбата: XXVII Biennale di Venezia (предговор Фр. Стеле 1954

Karel Dobida: Pregelj Marij. Priročni leksikon. Љубљана 1955

Каталог од изложбата: Slowenische Graphik der Gegenwart (увод Емилијан Цевц), Berlin, Im Haus am Lützowplatz 1955

Каталог од изложбата: XXVIII Biennale di Venezia. 4 artisti jugoslavi, Bakić, Pregelj, Protić, Vujaklija (увод Алекса Челебоновиќ) 1956

Каталог од изложбата: Suvremeno slikarstvo Jugoslavije. (увод Грго Гамулин). Дубровник, Умјетничка галерија 1956

Zin voor oorspronkelijkheid in Zuidslavië. Nieuwe Rotterdamse Courant Ротердам 27. X. 1956

Каталог од изложбата: Vier kunstenaars uit Yougoslavië (увод Алекса Челебоновиќ). Амстердам, Museum Fodor 1956/57

Hs. R.: Vier Joegoslavische kunstenaars in Museum Fodor. Algemeen Handelsblad (Амстердам) 21. XII. 1956

Luc Menaše: Ob Pregjevem velikem mozaiku na trbovljskem Delavskem domu. Gradnja Delavskega doma v Trbovljah. Трбовље 1956 (1957), стр. 23—28

Каталог од изложбата: Arte jugoslava contemporanea (увод Зоран Кржишник). Рим Galleria Nazionale d'Arte Moderna 1956

M. V.: Vie Joegoslaven in Museum Fodor. Waarheid (Амстердам) 4. I. 1957

Каталог од изложбата: Jugolowianska sztuka wspòtczesna (увод Зоран Кржишник). Варшава 1957
Ото Бихаљи-Мерин: Традиције и перспективе. Савремено југословенско сликарство. Југославија (Белград) 1957, стр. 10
Зоран Кржишник: Неке тенденције нашег експресионизма. Савремено југословенско сликарство. Југославија (Белград) 1957, стр. 120, 122
Прегељ Марij. Ко je ко у Југославији. Биографски подаци о југословенским савременицима. Прво издање, Белград 1957, стр. 569, 570
Asta Znidarčič: Ilustracije založbe Mladinske knjige. Naši razgledi 8. II. 1958
Otto Bihalji — Merin: Moderne Malerei in Jugoslawien. Das Kunstwerk 11/XI, V 1958, стр. 4
Каталог од изложбата: Avtoportret na Slovenskem (увод Луц Менаше со биографија и библиографија). Љубљана, Модерна галерија 1958
des arts. Парис, бр. 18 (1958), стр. 36
Grgo Gamulin: L'art contemporain en Yougoslavie. Prisme des arts. Парјз, бр. 18 (1958), стр. 36
Катарина Амброзиќ: Савремени словеначки уметници. Књижевне новине (Белград). 5. XII. 1958
Каталог од изложбата: Mostra nazionale dell'incisione jugoslava (увод Зоран Кржишник), Венеција 1959
Luc Menaše: Sredi razgibane likovne sezone. Naši razgledi 28. III. 1959
Каталог од изложбата: New paintino from Yugoslavia (увод Зоран Кржишник) ZDA 1959
Политика (Белград) 15. XI. 1959
The Washerwoman — an oil painting by Marij Pregelj. The Christian Science Monitor (Бостон) 30. I. 1960
Leslie Judd Ahlander: Yugoslav Art at Two Galleries. The Washington Post 21. II. 1960
Frode N. Dann: Yugoslavia Art a „Delight". Pasadena Independent 9. IV. 1960
Каталог од изложбата: Djela i kretanja — 9 slikara (J. Bernik, O. Herman, L. Ivančić, S. Kregar, Z. Petrović, M. Pregelj, M. Srbinović, M. Stančić, L. Vujaklija) — предговор за М. Прегељ од Менаше. Дубровник, Умјетничка галерија 1960
Brilliance of Yugoslav Art of Today. The Times 28. IV. 1961

Eric Newton: Contemporary yugoslav art. The Guardian (Лондон) 29. IV. 1961

Luc Menaše: Jugoslovagska srečanja na beograjskem „Sajmištu“. Naša sodobnost, 1. IX. 1961, бр. 7, стр. 678

G. S. Whittet: London Commentary. The Studio, Vol. 162. бр. 820, VIII 1961, стр. 67

Славко Батушиќ: Умјетност у слици. Преглед повијести умјетности. II. издание. Загреб 1961

Fran Šijanec: Sodobna slovenska likovna umetnost. Maribor 1961, стр. 165—170

San Francisco Sunday Chronicle 8. I. 1961

Каталог од изложбата: L'art contemporain en Yougoslavie (увод О. Бихаљи — Мерин) Pariz, Musée national d'art moderne 1961/62

Fr(ance) Stelé: Pregelj Marij. Vollmerjev Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler des XX. Jahrhunderts. Лајпциг 1962

Зоран Кржишник: Мариј Прегељ. Ликовна ревија, 1962, бр. 2 стр. 47—51

Aleksander Bassin, Italijansko mesto, Perspektive, XII 1960/61, Љубљана

Aleksander Bassin, Italijansko mesto, Izraz, јули 1961 Сараево

Melita Stelé, Marij Pregelj, Umetnost, Белград, бр. 2, 1965, стр. 100—111

Каталог од изложбата на Мариј Прегељ во Местна галерија, Љубљана (предговор Александар Бассин, март 1966)

КАТАЛОГ

CATALOGUE

Сликите се работени во мешана техника: темпера, вештачка смола, восок

La technique des peintures est mixte (détrempe, résine, cire)

1.	ТРИПТИХОН TRIPTYQUE	328 × 150 см.	1964
2.	ГЛАВА TÊTE	40 × 62	1966
3.	БАРАКИ BARAQUES	130 × 162	1965
4.	УДАР ВО ОБРАЗ COUP SUR LE JOU	60 × 80	1965
5.	ПИЕТÁ (Алузија на „Враќање“ од Петковшек) PIETA (Allusion à „Retour“ de Petkovšek)	160 × 130	1965
6.	КАТЕДРАЛА (сива супстанца) CATHÉDRALE (substence gris)	130 × 162	1965
7.	ДЕТЕ ENFANT	80 × 100	1966
8.	ДЕТЕ КОЕ СЕ ПЛАШИ ОД ТЕМНИЦА L'ENFANT CRAIGNANT LES TÉNÉBRES	140 × 116	1965
9.	TERRA ROSSA TERRA ROSSA	130 × 162	1965
10.	ПРОФУЛИ PROFILE	59 × 73	1966
11.	ПРОФИЛ PROFIL	59 × 73	1966
12.	АМФИТЕАТРАЛНА КОМПОЗИЦИЈА COMPOSITION AMPHITHÉÂTRALE	164 × 117	1966
13.	РАЗЈАРЕНА ОПСТАНОВКА	162 × 130	1966
14.	ПЕРАЧКИ LAVANDIÈRES	180 × 130	1966
15.	НАРЕЧНИЦИ PLEUREUSES	130 × 162	1966

16. МАМА WAWAN	80 × 100	1966
17. РАСПНУВАЊЕ CRUCIFIX	140 × 90	1966
18. ЖЕНА СО ДЕТЕ FEMME Á L'ENFANT	130 × 180	1966
19. КАТЕДРАЛА CATHÉDRALE	115 × 148	1966
20. ФАНТАСТИЧНА ТЕПЕЗА TABLÉE FANTASTIQUE	150 × 180	1966
21 .АЈДОВО ПОЛЕ CHAMPS AJDOVO	130 × 180	1966
22. ГЛАВА TÉTE	60 × 120	1966
23. РОДИЛКА ACOUCHÉE	130 × 162	1966
24. ЦВЕЌЕ FLEURS	120 × 70	1966

И з д а в а:
МУЗЕЈ НА СОВРЕМЕНА УМЕТНОСТ — СКОПЈЕ

П р е д г о в о р:
БОРИС ВИЖИНТИН

П р и п р е м а н а т е к с т о т:
ЉУБИЦА ДАМЈАНОВСКА, кустос

П р е в о д:
СОЊА АБАЏИЕВА ДИМИТРОВА

П о с т а в к а н а и з л о ж б а т а:
СТОЈАН ПЕТРОВИЌ

Т е х н и ч к а о п р е м а:
СТОЈАН ПЕТРОВИЌ

Ф о т о г р а ф и и:
ФРАНО ВОДОПИВЕЦ

П е ч а т е н о:
ГРАФИЧКИ ЗАВОД „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ — СКОПЈЕ